

Adatok, források és tanulmányok a Nógrád Megyei Levéltárból 53., Salgótarján, 2007, 54–55. p.

- ²⁷ Elírás; valójában Vámbéry Rusztem (1872–1948) jogász, polgári radikális közíró, egyetemi tanár, az ismert orientalista, Vámbéry Ármin (1832–1913) fia. Keresztapja az akkor még trónörökös Edward walesi herceg, a későbbi VII. Edward. Elsősorban a büntetőjogot és kriminológiát művelte. 1896-tól az Igazságügyi Minisztériumban a törvény-előkészítéssel foglalkozott, később (1913-ig) királyi ítélőtáblai bíró volt. A *Jogtudományi Közöny* (1913–1934) és a *Századunk* (1926–1935) című folyóiratok szerkesztője. 1914-ben szerepet vállalt a Polgári Radikális Pártban, 1918-ban a Nemzeti Tanács tagja lett. Politikai szerepvállalása miatt 1920-ban megfosztották katedrájától; azután ügyvédként működött. Védő József Attila első (1924) és Rákosi Máttyás második (1934/35) perében. 1938-ban Londonba,

majd az Amerikai Egyesült Államokba emigrált. 1941-ben megfosztották magyar állampolgárságától, 1945-ben azonban az Ideiglenes Nemzetgyűlés saját döntése alapján meghívta képviselőnek. Később Magyarország washingtoni nagykövete lett, megbízatása lejártakor, 1948-ban az Egyesült Államokban maradt.

- ²⁸ (verseghi) Nagy Ferenc (1852–1928) jogász és politikus; Nagyváradon, Kolozsváron, majd 1891-től Budapesten egyetemi tanár, az MTA tagja. Számos tudományos mű szerzője a kereskedelmi és váltójog terén. A párizsi Összehasonlító Jogtudományi Társaság levelező tagja, a hágai Nemzetközi Bíróságon Magyarország képviselője, 1909 után a Magyar Jogászegylet elnöke, 1912-től valóságos belső titkos tanácsos. 1886/87-ben a kolozsvári, 1914/15-ben a budapesti jogi kar dékánja, 1927-től a felsőházi tag.

²⁹ Helyesen: kivételét.

Föglein Gizella

Adventi ajándék – karácsonyi kitüntetés

A Magyar Köztársasági Érdemrend, illetve Érdemérem kitüntetettjei 1947-ben

1946 őszén a magyar parlament törvényt hozott a Magyar Köztársasági Érdemrend és Érdemérem alapításáról (1946. évi XXI. tc.).¹ A törvény általános indokolása értelmében a Köztársági Érdemrend „csak kimagasló, rendkívüli érdemek jutalmazására alapíttatik” öt fokozattal, míg a Köztársági Érdemérem „a kisebb érdemek jutalmazására” három fokozattal. A Köztársasági Érdemrend és Érdemérem alapszabályait a miniszterelnök dolgozta ki.

I. A szociális munkáért

1947 karácsonyán az „ország szociális munkája terén kifejtett kiváló érdemeik elismeréséül” a Magyar Köztársági Érdemérem arany fokozatában részesültek többek között az állami és pártvezetők, közéleti személyek általában többgyermekes feleségei.

A Magyar Köztársági Érdemérem arany fokozatát kapta a Független Kisgazdapárti köztársasági elnök, a korábbi református lelkész, Tildy Zoltán felesége, született Gyenis Erzsébet (1896–1985), háromgyermekes tanítónő.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány nemzeti parasztpárti belügyminisztere, majd 1947 februárjától parasztpárti főtitkár, a református családból származó Erdei Ferenc felesége, született Majláth Jolán (1917–1991), kétgyermekes történész, néprajzos kutató a Magyar Köztársági Érdemérem arany fokozatában részesült.

Szintén a Magyar Köztársági Érdemérem arany fokozatában részesült a Független Kisgazdapárt Politikai Bizottsága tagja, parlamenti képviselő, a református családi háttérű Dinnyés Lajos miniszterelnök (1947–1948) felesége, született Hegedűs Katalin (1909–1997).

A Magyar Köztársági Érdemérem arany fokozatát kapta a második világháború előtt moszkvai, kommunista emigrációban élő, a szovjet hadsereg tagjaként Magyarországra érkezett, 1945 után a szegedi egyetemen tanított, majd az ELTE BTK Újkori Egyetemes Történelmi Tanszékét vezette Gerő Ernőné, született Fazekas Erzsébet (1900–1967), aki férjével két, örökbefogadott gyermeket nevelt.

A Magyar Köztársági Érdemérem arany fokozatában részesült a két világháború között a szociáldemokrata nőmozgalom, majd a Szociáldemokrata Párt vezetőségének tagja, özv. Mónus Illésné, született Koronya Jolán (1890–1960), római katolikus vallású, aki a második világháború utáni években az Oriental Filmipari Rt. igazgatóságában foglalt helyet.

A Magyar Köztársági Érdemérem arany fokozatát kapta a Magyar Kommunista Párt főtitkár-helyettese, a párt öttagú Politikai Bizottsága és a Nemzeti Főtanács tagja; a nemzetgyűlés, majd az országgyűlés képviselője, a Nagy Ferenc-kormány belügyminisztere, Rajk László felesége, született Földi Júlia (1914–1981), könyvtáros, levéltáros.

Magyar Köztársági Érdemérem arany fokozatában részesült Rákosi Máttyásné, született Fenyva Fjodorova Kornylilova jakut nemzetiségű, (1903–?), a szovjet bírák és ügyészek szakszervezetének elnöke.

Magyar Köztársági Érdemérem arany fokozatában részesült Grósz Emma varrónő Szakasits Árpád, a második világháború után újjáalakult Szociáldemokrata Párt főtitkárának, a Magyar Köztársaság elnökének második felesége.

A moszkvai kommunista emigrációból elsőként Magyarországra visszatérő, az MKP Központi Vezetősége, Központi Titkárság vezetője, Budapest közellátási kormánybiztos, majd főpolgármestere, a Gazdasági Főtanács főtitkára, Vas Zoltán első felesége, született Vadas Sári (1903–1975), aki a bécsi és a moszkvai emigráció után különböző párt- és állami funkciókat töltött be,

például népjóléti miniszteri tanácsos volt. A férje két gyermekét nevelő orvos a Magyar Köztársági Érdemérem arany fokozatában részesült.

1947-ben az utolsó, a közellátásban nyújtott teljesítményt értékelő kitüntetés, a Magyar Köztársasági Érdemérem ezüst fokozatát november 4-én adták át Farkas János nyugdíjba vonuló közigazgatási altisztnek.

II. A Duna-hidak újjáépítéséért

A közlekedés háborús kárait figyelembe véve – elpusztult a teljes hídállomány mintegy egyharmada, köztük valamennyi Duna- és Tisza-híd, a hajó- és a gépkocsipark többsége. Így a hidak újjáépítéséhez kapcsolódó „hidcsata” sem csak azt rejtette magában, hogy minél több hidat nyissanak meg minél rövidebb idő alatt – hanem azt is, hogy mindezt minimális anyagfelhasználással.

1945–46-ban Budapest lakossága pontonhidakon (Manci-, Böske-, Kossuth-híd) kelhetett át a Dunán.² A Margit-híd újjáépítési munkálatait 1947. január 1-én kezdték meg, és november 6-án adták át a forgalomnak. Ugyanezen a napon jelent meg a Magyar Közlöny 260. számában a híd újjáépítéséért kitüntetettek névsora.

Hat arany, nyolc ezüst és nyolc bronz Magyar Köztársasági Érdemérem került kiadásra a MÁVAG dolgozók, a mérnökgárda és az illetékes minisztérium tanácsosai között.

A Boráros téri hídnak nevezett egykori Horthy Miklós-hídnak csak a roncsait emelték ki 1946–47 folyamán. A munkálatokban résztvevők kitüntetése 1947. december 31-én történt meg; tíz fő vehette át a Magyar Köztársasági Érdemérem három fokozatát. Az esztendő utolsó napján további hét ember kapta meg a Magyar Köztársasági Érdemérem ezüst, illetve bronz fokozatát a Margit-híd maradványainak kiemeléséért.

A Duna-hidak újjáépítéséért kitüntetettek között jóval kevesebb fizikai dolgozót, vagy akár középvezetőt lehetett találni, mint politikusokat; őket általában „csak” az Érdeméremmel, ritka esetekben az Érdemrend alacsonyabb fokozataival jutalmazták.

A szociális munka teljesítése, a közellátás biztosítása, a Duna-hidak újjáépítése, a dunai közlekedés helyreállítása, a háború utáni élet újraindításnak nemcsak szimbolikus, de szükséges és nélkülözhetetlen feltételei voltak. Ezek valójában nem voltak, mert nem lehettek „kisebb érdekek”, legfeljebb a hivatalos jutalmazás tekintetében.

Jegyzetek

¹ Föglein Gizella: A köztársasági kitüntetések üzenete. In Mezey Barina (szerk.): *Jogi kultúrák, processzusok, rituálék és szimbólumok*. Budapest, 2006. Gondolat Kiadó, 64–83. p.
A Magyar Köztársasági Érdemrenddel, illetve Érdeméremmel kitüntetettek összeállítása a Magyar Közlöny 1948. januári, februári és no-

vemberi számai, valamint az 1947. évi Országgyűlés Almanachja 1947–1949 és az Ideiglenes Nemzetgyűlés Almanachja 1944–1945 felhasználásával történt.

² Dr. Gáll Imre: *A budapesti Duna-hidak története*. Budapest, 1984. Műszaki Könyvkiadó, 133–137. p.

Fráter György élete és tevékenysége felé nemcsak a kortársak, de a kései utókor is élénk figyelemmel fordult. A XIX. században Jókai Mór és Horváth Mihály is könyvet szentelt pályafutásának. Újabban Barta Gábor kismonográfiája (1988) mutatta be irodalmi igényességgel György barát tevékenységét. Barta Gábor munkájának elkészültéig a vita nagyjából az „angyal vagy ördög” kérdéskörére egyszerűsödött. Az éltében és holtában kiváltott erős indulatok némiképpen érthetőek, hiszen – amint ez Barta Gábor, majd Oborni Teréz szakszerű elemzéséből kiderül – a Barát pályája elképesztő fordulatok sorozatán keresztül haladt – a késői utókorból – elkezdhetetlennek látszó végkifejlet felé.

Az Oborni Teréz által évtizedeken keresztül – bel- és külföldön – gyűjtött anyag a hazai jogtörténetírás szempontjából is szerencsés időben érett könyvvé, hiszen az *Erdély jogtörténete* (2018) című, idén megjelent összefoglaló munka jól jelzi a jogásztársadalom téma iránti érdeklődésének növekedését.

A szerző könyvét a szűkebb szakmán kívül a magyar történelem iránt érdeklődők is haszonnal forgathatják,

KÖNYVEKRŐL

Fráter György új életrajza

Oborni Teréz könyvéről

Oborni Teréz: *Az ördögös Barát*.
Fráter György (1482–1551)
Pécs – Budapest, 2017,
Kronosz Kiadó – Magyar Történelmi Társulat, 355 p.
ISBN 978 963 467 001 8

ugyanis ez a munka nem csupán egy adatsorokra épülő életrajz, hanem jóval több annál. Fráter György rövid idő alatt hihetetlen magasságokba ívelő életútján keresztül ugyanis képet kaphatunk a korszakról, bepillantathatunk a kortársak kártyáiba, megismerhetjük a kor államfér-